

ЕКОЛОГО-ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УКРАЇНОЮ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ПРО РЕГУЛЮВАННЯ СКИДАННЯ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН

Уberman В. І.

кандидат технічних наук, провідний науковий співробітник

Державної наукової установи

«Український науково-дослідний інститут екологічних проблем»

Васьковець Л. А.

кандидат біологічних наук, професор

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

1. Апроксимація водного законодавства України до екологічного законодавства ЄС є складним та тривалим процесом, який стосується багатьох джерел європейського та українського права і здійснюється поетапно. Головні принципи політики ЄС у галузі охороги вод, забезпечення їх якості та відповідного управління водними ресурсами містяться у Директиві 2000/60/ЄС (Водна рамкова директива ЄС, скорочено ВРД) [1]. Перший етап апроксимації до ВРД виконувався Україною у 2016-2018 рр. і одержав назву «інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом». В результаті цього етапу, головним чином, змінено територіально-організаційну та управлінську структуру і функції українського водного господарства, упорядковано вимоги до спеціального водокористування та до державного моніторингу вод. Але зазначені зміни не можуть швидко та істотно поліпшити якість вод, ними не створено наближених до європейських та найбільш дієвих правових важелів, що безпосередньо та оперативно впливають на стан вод. До найбільш важливого з таких важелів належить *підінститут регулювання скидання забруднюючих речовин (РСЗР) із зворотною водою європейського еколого-правового інституту якості вод і методів її регулювання (ЕПІЯВР)*, норми якого містяться у дев'яти актах природоохоронної частини *acquis* [2,3]. Підінститут РСЗР впливає на якість вод шляхом обмеження надходження забруднюючих речовин (ЗР) зі скидами водокористувачів. Метою даної роботи є виявлення особливостей українського водного законодавства, які заважають та стримують імплементацію європейського підінституту РСЗР з точкових джерел у поверхневі водні об'єкти.

За визначенням у ст.2(41) ВРД: ««Регулювання емісії» – це регулювання, що вимагає конкретного обмеження емісії, наприклад встановлення граничної величини емісії або встановлення якихось інших обмежень чи умов на впливи, характер або інші характеристики емісії чи операційні умови, які стосуються емісій. ... «. Такий переклад базового поняття істотно відрізняється від перекладу [4], що дає підставу вимагати створення уніфікованого та термінологічно коректного україномовного перекладу ВРД. У свою чергу, за визна-

ченням ст. 2(40) ВРД [1]: ««Граничні величини емісії» – це маса, виражена у термінах певних конкретних параметрів, концентрацій та/або рівня емісії, яку не можна перевищувати упродовж одного або декількох періодів часу. Граничні величини емісії для речовин звичайно мають застосовуватися до місця, у якому емісії вивільнюються від установки, без урахування подальшого розбавлення». З викладеного юридичного поняття випливає, що **за ВРД граничні величини емісії не мають враховувати особливості поширення ЗР з джерел емісії у водних об'єктах.**

2. Підінститут РСЗР у законодавстві ЄС визначається не тільки ВРД, а має істотне системне представництво в інших директивах водного сектору, зокрема, у Директиві 2008/105/ЄС (директива про екологічні стандарти якості вод) [5], скорочено ДЕСЯВ, та у загальних екологічних директивах, зокрема, у Директиві 2010/75/ЄС (директива про промислові викиди), скорочено ДПВ. За визначенням у ст. 2(35) ВРД цільовий критерій водоохоронної діяльності має назву «екологічний стандарт якості» (ЕСЯ), тоді як у перекладі ДЕСЯВ це поняття викривлено: «стандарт якості довкілля» (СЯД). У ВРД до підінституту РСЗР належать вимоги ст. 10 «Комбінований підхід для точкових та дифузних (просторово-розподілених) джерел». За визначенням у ст. 2(36) ВРД ««Комбінований підхід» означає контроль викидів і виділень у поверхневі води відповідно до підходу, встановленим у статті 10» [1]. У більш точному перекладі [4]: ««комбінований підхід» – це регулювання скидів і емісій у поверхневі води згідно з підходом, встановленим у статті 10». Комбінований підхід (КП) передбачає регулювання скидів та емісій ЗР на базі найкращих доступних методів (НДМ) або за встановленими граничними значеннями скидів та емісій (ГЗС). У свою чергу, регулювання за ГЗС ЗР здійснюється шляхом визначення зон змішування (ЗЗ). Викладені принципи регулювання пройшли найдовший шлях становлення, зазнали найбільшого розвитку у водному законодавстві США та є загально визнаними у світі.

Наразі визначення та встановлення ГЗС ЗР на базі НДМ не має в Україні законодавчих підстав, відповідного нормативного та методичного забезпечення. Найбільш наближеною до сучасного стану українського водокористування ланкою РСЗВ, яка може призвести до швидкого та відчутного водоохоронного результату, є регулювання скидання ЗР за ГЗС, тобто нормативне регулювання. Отже, на шляху імплементації вимог ЄС **перехід українського законодавства до визначення ГЗС ЗР через встановлення ЗЗ та використання їх характеристик є своєчасним та важливим кроком.**

Поняття ЗЗ та вимоги до неї містяться у ст. 4 ДЕСЯВ, зокрема: «1. Держави-члени можуть визначити зони змішування, що розташовані по сусідству із пунктами викидів. Концентрація однієї чи декількох речовин, зазначених в Частині А Додатку I можуть перевищувати відповідні СЯД в межах цих зон змішування, якщо вони не впливають на відповідність цим стандартам решти частини водоймища поверхневих вод». З цієї вимоги випливає, що **за ДЕСЯВ ГЗС можуть враховувати (гідралічні та гідрохімічні) особливості поширення ЗР від їх джерела у межах ЗЗ водних об'єктів.** Кажучи інакше, в межах ЗЗ враховується, зокрема, розбавлення стоку.

3. За ст. 33 загальноєкологічного Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» «гранично допустимі викиди та скиди у навколишнє природне середовище забруднюючих хімічних речовин» належать до категорії екологічних нормативів. Останні мають враховувати вимоги санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідеміологічних правил і норм, гігієнічних нормативів. Базовим актом водного законодавства України є Водний кодекс України (ВКУ). Підінститут РСЗР представлено у ст. 1 ВКУ двома головними нормативними інструментами: гранично допустимим скидом (ГДС) речовини і лімітом скиду забруднюючих речовин. Вимоги до ГДС містяться у ст. 38 ВКУ та мають на меті «поетапне досягнення екологічного нормативу якості води». Особливості українського екологічного нормативу якості води та його принципів відмінності від ЕСЯ викладено у [6,7]. За ст. 49 ВКУ ліміт скиду ЗР не належить до інструментів оперативного регулювання поточного скидання, а є складовою дозволу на спеціальне водокористування, яка характеризує річний період часу. Регулювання за КП ніяким чином не відображено у ВКУ. Галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти та тих, що подаються на очисні споруди, визначені у ст. 39 ВКУ, відрізняються від європейських НДМ і призначені для оцінки екологічної безпеки виробництва. Найголовніший правовий інструмент оперативного регулювання надходження ЗР у водні об'єкти ЄС, а саме ЗЗ, наразі немає аналогів у водному законодавстві України.

Висновки. Для дієвої охорони вод та досягнення їх найкращої якості в умовах поетапного наближення до екологічного законодавства ЄС необхідно в першу чергу включити у ВКУ основні елементи підінституту РСЗР. До них, зокрема, належать такі інструменти європейського правового регулювання: ЕСЯ, КП (у складі НДМ і ГЗС) та ЗЗ. Апроксимація ВКУ має відбуватися паралельно та синхронно як до вимог ВРД, так і до відповідних вимог ДЕСЯВ і ДПВ. В умовах сучасного українського водокористування головним важелем нормативного регулювання скидання ЗР слід визнати ГЗС, які встановлюються за ЕСЯ та характеристиками ЗЗ.

Література:

1. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2000 року, яка встановлює рамки для дій Співтовариства у сфері водної політики. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962 (дата звернення: 27.03.2019 р.).
2. Уберман В. І., Васьковець Л. А. Апроксимація української системи регулювання якості поверхневих вод до права ЄС. *International scientific and practical conference «Legal practice in EU countries and Ukraine at modern stage»*, Vasile Goldis Western University of Arad, Romania, Jan. 25–26, 2019. Riga, 2019. С. 271–274.
3. Уберман В. І. Проблеми апроксимації українського водного законодавства до екологічного права ЄС. *Екологічна безпека: проблеми і шляхи вирішення*: зб. наук. статей XIV міжн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10–14 вер. 2018 р.). Харків, 2018. С. 332 – 338.

4. Водна рамкова директива ЄС 2000/60/ЄС. Основні терміни та їх визначення. EU Water Framework Directive 2000/60/EC. Definitions of Main Terms. Київ : 2006. 240 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1527562/> (дата звернення: 27.03.2019).

5. Директива 2008/105/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 грудня 2008 року про стандарти якості довкілля в галузі водної політики. URL: <http://old.minjust.gov.ua/45875> (дата звернення 27.03.2019).

6. Уберман В. І., Васьковець Л. А. Аппроксимация водного законодательства Украины к праву ЕС и экологическая безопасность водопользования. *Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України: зб. тез доп. наук.-практ. конф. (чотирнадцяті марзєєвські читання) (м. Київ, 11-12 жовт. 2018 р.).* Вип. 18. Київ, 2018. С. 65–67.

7. Уберман В. І., Васьковець Л. А. Екологічний норматив якості вод в Україні: необхідність і наслідки відсутності. *5-й Міжн. конгрес «Захист навколишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування»:* зб. тез доп. (м. Львів, 26–29 вер. 2018 р.). Львів, 2018. С. 19.